

1848 - 1938

- Základní chronologie:
- **1848** (-1850, -1868) – zcela zásadní milník v dějinách moderní éry (odděluje dvě společensko-ekonomické éry) ➡ nutnost zformování nového typu správy
- - konstituce (ovšem výrazná pravomoc císaře ve všech oblastech správy a práva)
- - parlament + vlády
- - zrušena patrimoniální správa ➡ nástup státní správy a samosprávy (průvodním jevem silná nacionalizace, boj o radnice)

- **1918** – druhý zásadní milník?
- - Recepční norma
- - nacionalizace ➡ politizace + demokratizace

- Teritoriální záběr:
- České země, resp. monarchie (pouze stručně Horní Uhry), Československo

Instanční rozdělení (územní struktura)

- 1. sídla (městská, vrchnostenská správa → obecní samospráva) – samospráva jako „nový“ autonomní prvek správy (také v instanci okresní a zemské)
- 2. vrchnostenská a městská správa (komplexní systém správy městského a venkovského obyvatelstva → kombinovaná náhrada (okresní úroveň a samospráva)
- 3. (krajská) zemská rovina (krajská pouze krátce, do 60. let – poté až 1948, tehdy končí zemská úroveň)
- 4. centrální rovina (nástup vlád a parlamentu; teritoriální a systémová změna 1918)
- Rovina zeměpanská (resp. po 1918 státní) a autonomní

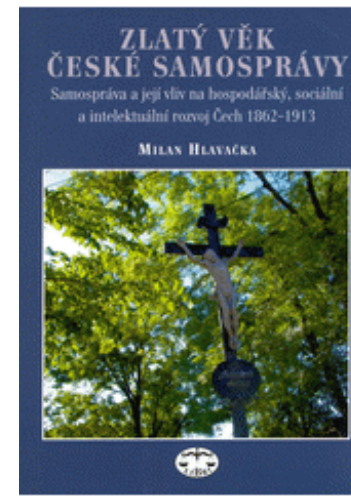
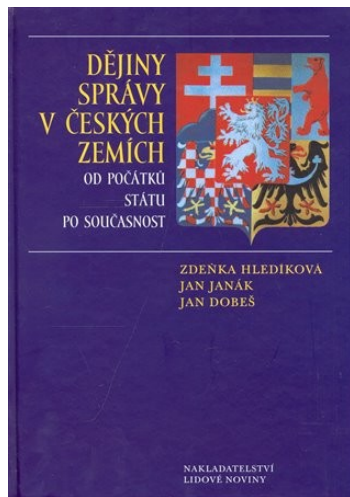
Odvětví (typy) správní organizace

- Ústavní a vrcholné správní instituce
- Politická s. (základ státní správy, vydělila se z ní soudní a finanční s.)
- Soudní s.
- Finanční s.
- Hospodářská s.
- Vojenská s. (včetně policie a četnictva) – zajišťování bezpečnosti se překrývá s rovinou politické správy a samosprávy
- Církevní s. (pouze okrajově, její význam po 1848 upadá, církve pod státní správou, avšak pod státní ochranou)
- Územní samospráva (původní představa o vzniku samosprávy na všech instancích, realita odlišná)

- úřednictvo státní správy a samosprávy

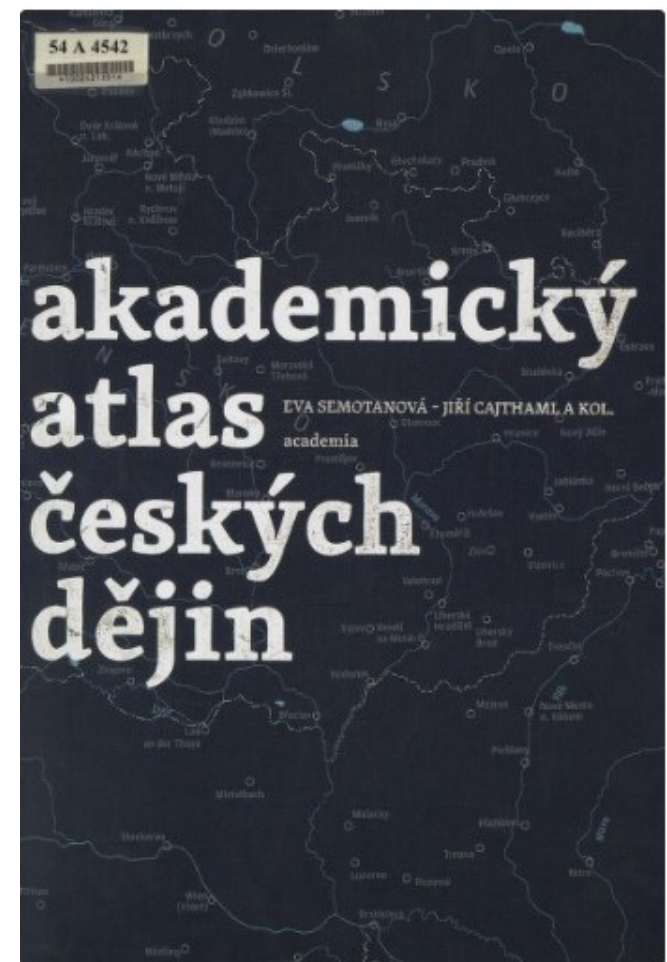
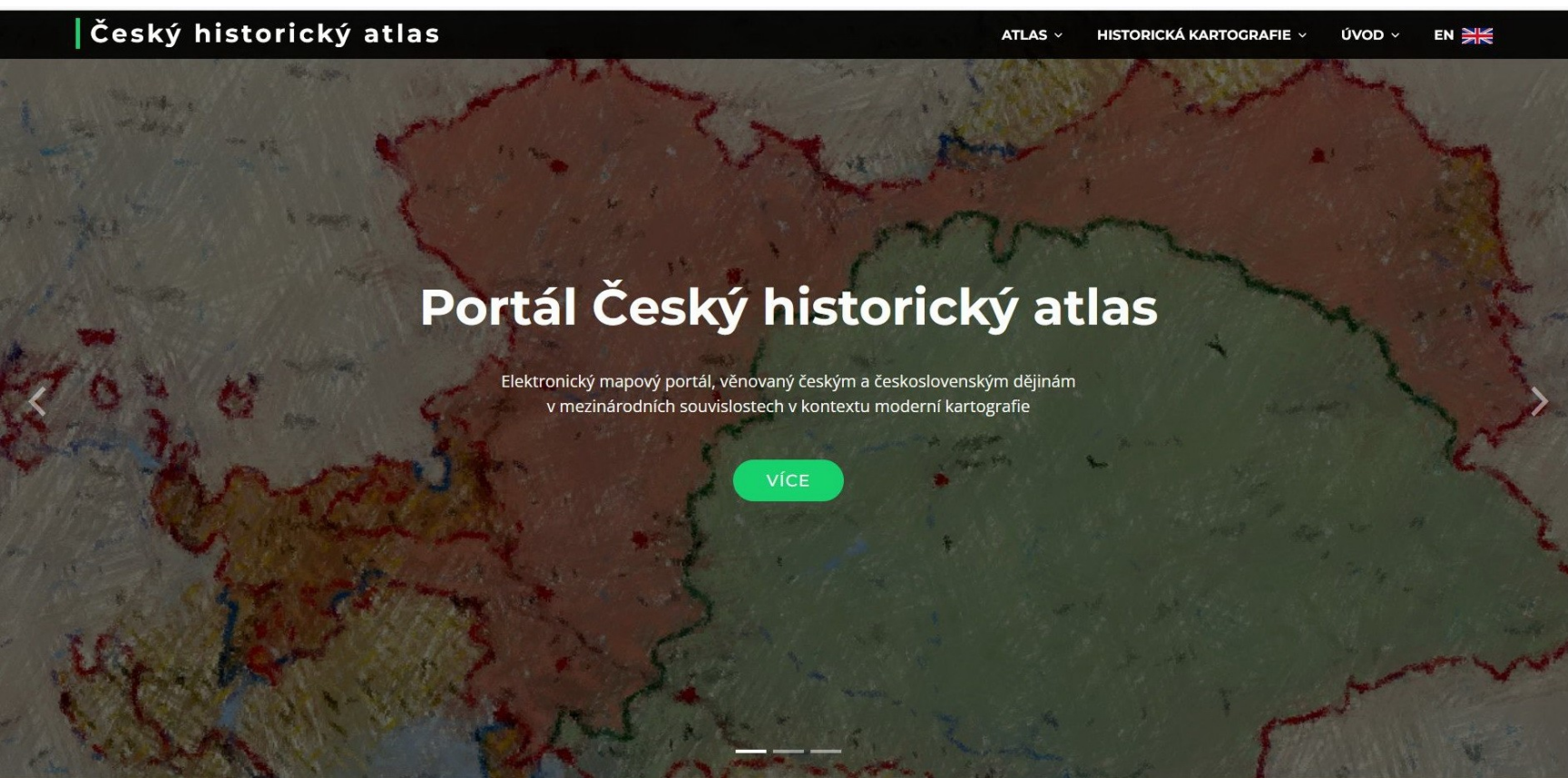
Literatura

- Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš J.: *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost.* Praha 2005
- Malý, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* Praha 2004
- Hlavačka, M.: *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913.* Praha 2006
- Veselý, Z.: *Dějiny českého státu v dokumentech.* Praha 2003
- Průvodce po archivních fondech a sbírkách (Národní archiv)
- Z dalších autorů přehledových prací: Karel Schelle, Ivan Štarha aj.
- Wandruszka, A. – Urbanitsch, P. (Hrsg.): *Die Habsburgermonarchie 1848-1918 II. Verwaltung und Rechtswesen.* Wien 1975.

Kartografické zpracování vývoje správy

- Eva SEMOTANOVÁ – Jiří CAJTHAML a kol. *Akademický atlas českých dějin*. Praha 2014
- Český historický atlas <https://cha.fsv.cvut.cz/index.php>

Genealogie - Familia Austria / obcí České

- Alphabetisch geordnetes Orts-Verzeichniß der Kronländer: Mähren und Schlesien nach der k. k. politischen Administrations- und Gerichtseintheilung, 1850
- https://books.google.de/books?id=gzk_AAAAcAAJ

Retrospektivní lexikon Historický lexikon republiky - 1869-2005

- Historický lexikon obcí ČR – abecední přehled obcí a jejich částí
- <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>

Číslo	Jméno	Působíště	Rok nar.	Vpočítatelná doba služební			Pořadí	Větrnost
				r.	m.	d.		
President vrchního soudu zemského III. hodn. tř.								
Jeho Excellenci								
	Wessely Viktor rytíř	Praha	1845	40	3	28	20/11 1900	n
Vicepresident vrchního soudu zemského V. hodn. tř.								
	Rinesch Frant. . . .	Praha	1849	34	2	17	21.7 1905	č
Presidenti sborových soudů V. hodn. tř.								
1	Šindelář Jan	Praha obch. s.	1843	40	5	1	11.9 1897	č
2	Dr. Blümel Jan . . .	Most	1839	40	2	—	5/12 1900	n
3	Jedlitschka Frant. .	Litoměřice	1843	39	1	6	18.7 1903	n
4	Koschin Felix rytíř z Freudenhoffů . .	Král. Hradec	1849	36	2	25	18/5 1904	č
5	Dr. Urban Otto . . .	Cheb	1842	41	6	15	"	n
6	Chocholka Emil . . .	Kutná Hora	1849	32	2	4	18/12 1904	č
7	Finger Viktor	Liberec	1859	30	3	6	"	n
8	Wollmann Karel . . .	Plzeň	1844	39	9	20	12/12 1906	č
9	Dr. Schramek Karel	Praha z. s.	1851	32	11	27	2/10 1907	č
Presidenti a vicepresidenti sborových soudů VI. hodn. tř.								
1	*Dr. Wokaun Viktor	Praha z. s. tr.	1841	40	—	19	11/9 1897	n
2	*Weiss Hugó	Budějovice	1845	38	8	—	"	n
3	Dr. Tausch Karel . .	Plzeň	1844	40	—	17	"	č
4	Dr. Potěšil Václav .	Ml. Boleslav	1845	38	2	12	4.7 1898	č
5	Winter Ottokar . . .	Písek	1848	36	10	4	26/1 1900	č
6	Danzer Karel	Most	1844	37	3	28	29/3 1902	n
7	Srp Jan	Král. Hradec	1848	35	4	24	"	č
8	Dr. Fischer Rudolf .	Liberec	1848	36	5	—	"	n
9	Peschek Václav . . .	Tábor	1845	38	4	1	31/12 1902	č
10	Šrámek Karel	Jičín	1844	35	11	—	27/12 1903	č
11	Des Loges Alb. rytíř	Praha obch. s.	1850	33	8	12	"	n
12	Hoffmann Karel . . .	Česká Lípa	1851	33	—	25	20/8 1904	n
13	Weinert Karel	Litoměřice	1847	36	2	16	14/6 1905	n
14	Jahnl Hugo	Cheb	1853	31	11	25	1/10 1905	n
15	Španihel Josef . . .	Kutná Hora	1848	33	1	24	12/2 1907	č
16	Mašek August	Chrudim	1853	30	2	13	28/10 1907	č

* poznačení používají názvu a hodnosti dvorního rady.

h (Schematismus) ří stav úřednictva und Gesetzestext (vníky úřednictva) stavitelů zemské dstavitelů politic i soudní správy v stavitelů politick

Fortlaufende Zahl	Name	Geboren am	Unbedingte an-rechenbare Dienst-zeit vor dem Ein-tritte in den Zivi-lstaatsdienst			Tag des Eintrittes in den Zivildienst	Dienort	Allerhöchste Aus-zeichnung, fremde Orden	Anmerkung
			Jahre	Mon.	Tage				
Statthaltereiräte. (Systemisiert 20 Stellen.) A. Bei der Statthalterei:									
1 und 2 besetzt durch Hofräte ad personam.									
3	Galusek Willibald	19. Jänner 1858	2	—	—	16. Nov. 1881	22. März 1913	Statthalterei	R. d. F. J. O. K. M. T. u. Ch. eines Hofrates 7. Februar 1916.
4	Fric Martin, Edler von*)	30. Okt. 1855	•	•	•	29. März 1882	27. Juni 1913	Statthalterei	R. d. F. J. O. M. V. M. a. B. d. M. V. K. K. M. T. und Ch. 8. Juni 1910.
5	Florian Otto	27. Sept. 1870	1	—	—	30. Nov. 1895	10. Okt. 1911	Landes-schulrat	Ord. d. Eis. Krone III. Kl. extra statum. Referent der Landeskommission für agrarische Operationen.
—	Leischner Emil	3. Dez. 1849	—	—	—	1. Jänner 1884	2. Jänner 1912	Brünn	Ord. d. Eis. Krone III. Kl. T. und Ch. 19. April 1912.
6	Kuntschner Rudolf	15. Nov. 1860	—	—	—	16. März 1884	28. Okt. 1913	Statthalterei	Ord. d. Eis. Krone III. Kl. T. und Ch. 19. April 1912.
7	Khoss von Sternegg August	29. Jänner 1860	—	—	—	23. Aug. 1883	23. Febr. 1914	Statthalterei	K. Z. V. II. Kl. R. d. F. J. O. T. und Ch. 19. April 1912.
8	Veliš Karl	4. Nov. 1857	—	—	—	10. Aug. 1883	4. Aug. 1914	Statthalterei	K. Z. V. II. Kl. T. und Ch. 14. September 1912.
9	Ganzwohl Oskar	20. Sept. 1859	1	—	—	21. Aug. 1883	26. Nov. 1914	Statthalterei	R. d. F. J. O. T. und Ch. 13. Dezember 1912.
10	Černý Johann	4. März 1874	1	—	—	27. März 1899	25. Jänner 1916	Statthalterei	K. Z. V. II. Kl. R. d. F. J. O. Offiziers-Ehrenzeichen v. R. K. m. d. K. D. Komman-deurk. d. sp. I. O. Vorstand des Statthalterei-Präsidialbureaus.
11	Beran Josef, Dr.	21. Juni 1878	•	•	•	10. Juli 1900	20. Sept. 1917	Landes-schulrat	M. V. M. a. B. d. M. V. K.

*) Bei den zum aktiven Militärdienste eingerückten oder eingerückt gewesenen Beamten und Angestellten wird die Berechnung der anrechenbaren Militärdienstzeit nach dem Kriege erfolgt und bleibt die bezügliche Rubrik vorläufig offen und wird nur auspunktet.

Úřednictvo

- Heindl, W.: *Gehorsame Rebellen. Bürokratie und Beamte in Österreich 1780 bis 1848.*
- Táž: *Josephinische Mandarine. Bürokratie und Beamte in Österreich 1848 bis 1914*
- Megner, K.: *Beamte. Wirtschafts- und sozialgeschichtliche Aspekte des k. k. Beamtentums*
- Sviták, Z.: *Z počátků moderní byrokracie: Nejvyšší zeměpanský úřad na Moravě v letech 1748–1782*
- Macková M.: *Úřednictvo venkovských okresů v Čechách (1850–1914). Se zřetelem k okresům východních Čech*
- Vošahlíková, P.: *Von Amts wegen*
- Klečacký, M.: *Poslušný vládce okresu. Okresní hejtman a proměny státní moci v Čechách v letech 1868–1938*
- Vyskočil, A.: *C. k. úředník ve zlatém věku jistoty*